

Бенкет у Лисянці

Тарас Шевченко

Уривок з поеми [“Гайдамаки”](#)

Смеркалося. Із Лисянки
Кругом засвітило:
Ото Гонта з Залізняком
Люльки закурили.
Страшно, страшно закурили!
І в пеклі не вміють
Отак курить. Гнилий Тікич
Кров'ю червоніє
Шляхетською, жидівською;
А над ним палають
І хатина, і будинок;
Мов доля карає
Вельможного й неможного.
А серед базару
Стоїть Гонта з Залізняком,
Кричать: "Ляхам кари!
Кари ляхам, щоб каялись!"
І діти карають.
Стогнуть, плачуть; один просить,
Другий проклинає;
Той молиться, сповідає
Гріхи перед братом,
Уже вбитим. Не милують,
Карають, завзяті.
Як смерть люта, не вважають
На літа, на вроду
Шляхтяночки й жидівочки.
Тече кров у воду.
Ні каліка, ані старий,
Ні мала дитина
Не остались,— не вблагали
Лихої години.
Всі полягли, всі покотом;
Ні душі живої

Шляхетської й жидівської.
А пожар удвоє
Розгорівся, розпалався
До самої хмари.
А Галайда, знай, гукає:
"Кари ляхам, кари!"
Мов скажений, мертвих ріже,
Мертвих віша, палить.
"Дайте ляха, дайте жида!
Мало мені, мало!
Дайте ляха, дайте крові
Наточить з поганих!
Крові море... мало моря...
Оксано! Оксано!
Де ти?" — крикне й сховається
В полум'ї, в пожарі.
А тим часом гайдамаки
Столи вздовж базару
Поставили, несуть страву,
Де що запопали,
Щоб засвітла повечерять.
"Гуляй!" — загукали.
Вечеряють, а кругом їх
Пекло червоніє.
У полум'ї, повішані
На кроквах, чорніють
Панські трупи. Горять крокви
І падають з ними.
"Пийте, діти! пийте, лийте!
З панами такими,
Може, ще раз зустрінемось,
Ще раз погуляєм.—
І поставець одним духом
Залізник черкає.—
За прокляті ваші трупи,
За душі прокляті
Ще раз вип'ю! Пийте, діти!
Вип'єм, Гонто, брате!
Вип'єм, друже, погуляєм
Укупочці, в парі.
А де ж Волох? заспівай лиш

Нам, старий кобзарю!
Не про дідів, бо незгірше
Й ми ляхів караєм;
Не про лихо; бо ми його
Не знали й не знаєм.
Веселої утни, старче,
Щоб земля ломилась,—
Про вдовицю-молодицю,
Як вона журилась".
(Кобзар грає й приспівує)
"Од села до села
Танці та музики;
Курку, яйця продала —
Маю черевики.
Од села до села
Буду танцювати:
Ні корови, ні вола —
Осталася хата.
Я оддам, я продам
Кумові хатину,
Я куплю, я зроблю
Яточку під тином;
Торгувать, шинкувать
Буду чарочками,
Танцювать та гулять
Таки з парубками.
Ох ви, дітки мої,
Мої голуб'ята,
Не журіться, подивіться,
Як танцює мати.
Сама в найми піду,
Діток в школу оддам,
А червоним черевичкам
Таки дам, таки дам!"
"Добре! добре! Ну, до танців,
До танців, кобзарю!"
Сліпий вшкварив — навприсядки
Пішли по базару.
Земля гнеться. "Нумо, Гонто!"
"Нум, брате Максиме!
Ушкваримо, мій голубе,

Поки не загинем!"
"Не дивуйтеся, дівчата,
Що я обідрався;
Бо мій батько робив гладко,
То й я в його вдався".
"Добре, брате, ей же богу!"
"Ану ти, Максиме!"
"Постривай лиш!"
"Отак чини, як я чиню:
Люби дочку абичию —
Хоч попову, хоч дякову,
Хоч хорошу мужикову".
Всі танцюють, а Галайда
Не чує, не бачить.
Сидить собі кінець стола,
Тяжко-важко плаче,
Як дитина. Чого б, бачся?
В червонім жупані,
І золото, і слава є,
Та нема Оксани;
Ні з ким долю поділити,
Ні з ким заспівати;
Один, один сиротою
Мусить пропадати.
А того, того й не знає,
Що його Оксана
По тім боці за Тікичем
В будинку з панами,
З тими самими ляхами,
Що замордували
Її батька. Недолюди,
Тепер заховались
За мурами та дивитесь,
Як жиди конають,
Брати ваші! А Оксана
В вікно поглядає
На Лисянку засвічену.
"Де то мій Ярема?" —
Сама думає. Не знає,
Що він коло неї,
У Лисянці, не в свитині —

В червонім жупані,
Сидить один та думає:
"Де моя Оксана?
Де вона, моя голубка
Приборкана, плаче?"
Тяжко йому.
А із яру
В киреї козачій
Хтось крадеться.
"Хто ти такий?"
Галайда питає.
"Я посланець пана Гонти.
Нехай погуляє,
Я подожду".
"Ні, не діждеш,
Жидівська собако!"
"Ховай боже, який я жид!
Бачиш? Гайдамака!
Ось копійка... подивися...
Хіба ти не знаєш?"
"Знаю, знаю,— і свячений
З халяви виймає.—
Признавайсь, проклятий жиде,
Де моя Оксана?"
Та й замахнувся.
"Ховай боже!..
В будинку... з панами...
Вся в золоті..."
"Виручай же!
Виручай, проклятий!"
"Добре, добре... Які ж бо ви,
Яremo, завзяті!
Іду зараз і виручу:
Гроші мур ламають.
Скажу ляхам — замість Паца..."
"Добре, добре! знаю.
Іди швидче!"
"Зараз, зараз!
Гонту забавляйте,
З півупруга, а там нехай.
Ідіть же гуляйте..."

Куди везти?"

"У Лебедин!

У Лебедин,— чуєш?"

"Чую, чую".

І Галайда

З Гонтою танцює.

А Залізник бере кобзу:

"Потанцюй, кобзарю,

Я заграю".

Навприсядки

Сліпий по базару

Оддирає постоломи,

Додає словами:

"На городі пастернак;

Чи я ж тобі не козак, не козак?

Чи я ж тебе не люблю, не люблю?

Чи я ж тобі черевичків не куплю?

Куплю, куплю чорпнобрива.

Куплю, куплю того дива.

Буду, серце, ходить,

Буду, серце, любить".

"Ой гоп, гопака!

Полюбила козака,

Та рудого, та старого —

Лиха доля така.

Іди ж доле, за журбою,

А ти, старий, за водою,

А я — так до шинку.

Вип'ю чарку, вип'ю другу,

Вип'ю третю на потуху.

П'яту, шосту, та й кінець.

Пішла баба у танець,

А за нею горобець

Викрутасом-вихилясом...

Молодець горобець!

Старий рудий бабу кличе,

А та йому дулі тиче:

"Оженився, сатано,—

Заробляй же на пшоно;

Треба діток годувать,

Треба діток одягать.

А я буду добувать,
А ти, старий, не гріши,
Та в запічку колиши,
Та мовчи, не диши".
"Як була я молодогою преподобницею,
Повісила хвартушину над віконницею;
Хто йде — не мине,
То кивне, то моргне.
А я шовком вишиваю,
В кватирочку виглядаю:
Семени, Івани,
Надівайте жупани,
Та ходімо погуляймо,
Та сядемо заспіваймо".
"Заганяйте квочку в бочку,
А курчата в вершу

.....

.....

І... гу!
Загнув батько дугу,
Тягне мати супоню.
А ти зав'яжи, доню".
"Чи ще? чи годі?"
"Ще, ще!
Хоч погану! самі ноги носять"
"Ой сип сирівець
Та криши опеньки:
Дід та баба,
То й до ладу,—
Обоє раденькі.

* * *

Ой сип сирівець
Та криши петрушку:

.....

.....

* * *

Ой сип сирівець
Та накриши хріну:

* * *

Ой сип воду, воду
Та пошукай броду, броду..."

"Годі, годі! — кричить Гонта.
Годі, погасає.
Світла, діти!.. А де Лейба?
Ще його немає?
Найти його та повісить.
Петелька свиняча!
Гайда, діти! погасає
Каганець козачий".
А Галайда: "Отамане!
Погуляймо, батьку!
Дивись — горить; на базарі
І видко, і гладко.
Потанцюєм. Грай, кобзарю!"
"Не хочу гуляти!
Огню, діти! дьогтю, клоччя!
Давайте гармати;
В потайники пустіть огонь!
Думають, жартую!"
Заревіли гайдамаки:
"Добре, батьку! чуєм!"
Через греблю повалили,
Гукають, співають.
А Галайда кричить: "Батьку!
Стійте!.. пропадаю!
Постривайте, не вбивайте:
Там моя Оксана.
Годиночку, батьки мої!
Я її достану!"
"Добре, добре!.. Залізняче,
Гукни, щоб палили.
Преподобиться з ляхами...
А ти, сизокрилий,
Найдеш іншу".
Оглянувся —
Галайди немає.
Ревуть гори — і будинок
З ляхами гуляє
Коло хмари. Що осталося,
Пеклом запалало...
"Де Галайда?" — Максим кличе.
І сліду не стало...

Поки хлоп'ята танцювали,
Ярема з Лейбою прокравись
Аж у будинок, в самий льох;
Оксану вихопив чуть живу
Ярема з льоху та й полинув
У Лебедин...